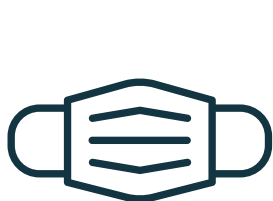

Det krävs mer än applåder

– Plan för satsningar på vården och billigare kollektivtrafik

Vänsterpartiets förslag till budget 2021
och plan 2022–2023 för Region Uppsala

Regionstyrelsen 2020-10-20

I vårt budgetförslag presenterar vi kraftfulla åtgärder för bättre personalpolitik i coronans spår, klimatomställning och en jämlik tillgång till vård i tid i hela länet. Vi presenterar en långsiktig finansiering av Akademiska sjukhuset.

Det är inte bara den rätta politiken för att uppnå Vänsterpartiets vision om det jämlika samhället som främjar envars fria utveckling inom planetens gränser, men också den vägen som leder till en ekonomi i balans på sikt.

För att nå dit bedömer vi att det behövs en skattehöjning med 50 öre.

Yrkanden:

- Regionplan och budget 2021-2023 kompletteras med Vänsterpartiets budgetförslag.
- Skattesatsen för 2021 fastställs till 12,21 kronor.
- Alla privatiseringsförsök avbryts omedelbart.
- Anslagsramen för styrelser och nämnder fastslås enligt tabellen nedan.

Regionrådets inledning

Det krävs mer än applåder

Coronapandemin är det största enskilda hot mot folkhälsan i Sverige på hundra år. Och det kommer att ha en stor påverkan på vårt samhälle i allmänhet, och sjukvården i synnerhet. Självklart präglar epidemin i Uppsala län vårt budgetförslag.

Vi är många som har häpnat i beundran över de arbetsinsatser som sjukvårdens personal har utfört under pandemin. Även Region Uppsalas sjukvårdsledning har agerat med en sällsynt klokhet, och vi har i dag ett bättre läge vad gäller den så kallade vårdskulden än många andra regioner. Regionens politiska ledning har låtit sjukvården arbeta ostört utan onödiga populistiska utspel, och för det förtjänar de beröm. Även Uppsalas läns befolkning har gjort sitt för att minska smittspridningen och uppställningen bakom Folkhälsomyndighetens råd har varit imponerande.

Men tyvärr har Region Uppsala brustit i stödet till personalen. Det är hjärtskärande att läsa rapporter i media om hur sjukvårdspersonalen har fått psykiska besvär av sina erfarenheter. Om hur många av de som slitit hårdast har känt sig uppgivna och övergivna. UNT citerade sjuksköterskan Emma: ”Det var nya direktiv varje dag och vi hade inget inflytande. Jag har aldrig känt mig så värdelös i mitt arbete som under den här våren. Det kändes så otacksamt.”

Men det är inte en överraskning att det är arbetsmiljön som sviker. Vänsterpartiet har under många år påtalat att arbetsmiljön för Region Uppsalas anställda, särskilt inom hälso- och sjukvården, behöver förbättras. En pressad arbetssituation utan tid för återhämtning eller reflektion ökar personalens stress och känslor av otillräcklighet.

Personalens arbetssituation har länge varit ansträngd. Nyckelkompetenser saknas med följden att sjukvården blivit dyrare och mindre effektiv än den annars behövt vara. Samtidigt ökar kraven på hälso- och sjukvården. De äldre kräver, och det med rätta, ett bättre omhändertagande. Och sjukvårdens patienter har större vårdbehov än tidigare, och det gäller såväl primärvården som sjukhusen.

Den ineffektivitet som kännetecknar sjukvården under de blågrönas styrning syns tydligt i Akademiska sjukhusets platsbrist. Vården blir både dyrare och osäkrare att bedriva med den enorma ineffektivitet som följer av platsbristen. Bristen på vårdplatser uppstår på grund av för lite personal och för lite resurser.

Redan i mars i år, innan sjukvårdens anpassning till att ta hand om covidpatienter orsakade ytterligare kostnadsökningar och intäktsförluster, signalerade Akademiska sjukhusets ledning om risk för ett rekord underskott. Vänsterpartiet har upprepade gånger varnat för den snabba kostnadsutvecklingen. Utan tillräckliga resurser drabbas Akademiska dubbelt av att behöva köpa in dyr vård samtidigt som det inte går att sälja vård till andra.

När sjukhuset hamnar i ett pressat läge, med en överbelastad akutmottagning och många patienter som vårdas på fel avdelning blir personalens arbetsmiljö än sämre. Risken finns att de slutar och platsbristen förvärras eller att regionen tvingas hyra in personal för dyra pengar.

Region Uppsala behöver en ny politik. I vårt budgetförslag lägger vi fram ett paket av konkreta förbättringar för personalen, framförallt inom hälso- och sjukvård.

Bland annat föreslår vi:

- Sex timmars arbetsdag på försök. Exempelvis vid Lasarettet i Enköpings operationsavdelning, efter en modell från Mölndals sjukhus i Göteborg.
- Semestergaranti, Region Uppsalas personal ska kunna ta ut minst fyra veckors sammanhängande semester under sommaren.
- Utbildningsgaranti. Alla ska ha rätt till vidareutbildning och kompetensutveckling, oavsett yrke.
- Lönegaranti. De som har jobbat länge inom sjukvården ska få en god löneutveckling.
- Återhämtningsgaranti. Hälsosamma arbetstider och tillräckligt många kollegor för att jobbet ska kännas överkomligt.
- Slut på osthyveln. Inga fler krav på effektiviseringar utan tydlig inriktning.
- Jämställdhetsgaranti. Kvinnodominerade yrken ska få mer respekt och bättre betalt.

Ökade resurser

Det saknas utrymme i det blågröna budgetförslaget för de nödvändiga satsningarna på förbättrad arbetsmiljö och öppnade vårdplatser.

Hälso- och sjukvårdens kostnader beräknas öka med 2,9 % i år, exklusive läkemedel. Men de blågröna höjer bara anslaget med 0,7 %. Dessutom höjs sjukhusstyrelsens anslag med endast 0,3 %. Den blågröna budgeten innebär att Akademiska förväntas spara in flera hundra miljoner kronor. Även Lasarettet i Enköping får betungande sparkrav på sig.

I en tid då vi skulle behöva rusta vården för att ta hand om ökat vårdbehov, inte minst i coronans spår, kommer de blågröna besparingarna påverka sjukvårdens utbud och kvalitet negativt. Men om det finns det inte ett ord i den blågröna budgeten. De blågröna vill låta ansvaret för de oundvikliga neddragningarna falla på verksamheterna. De vill låta personalen betala med sämre arbetsmiljö. Det är fegt. Och det kommer ändå inte att fungera. För det är förbättringar av arbetsmiljön som är nyckeln till en mer effektiv vårdkedja, med fler tillgängliga vårdplatser och bättre bemanning.

Och för det krävs resurser.

För att stärka Region Uppsalas finanser och skapa utrymme för nödvändiga satsningar på personalen föreslår vi därför en skattehöjning med 50 öre. Det skulle ge 445 miljoner kronor i högre intäkter 2021. Vi lägger 200 miljoner mer på sjukvården än de blågröna 2021, och 500 miljoner mer 2022.

Kraftfull klimatpolitik

Samtidigt som vi brottas med sjukvårdens problem, står vi inför stora utmaningar som resultat av den tilltagande ojämlikheten i samhället och hotet från klimatförändringar. Vi har inte råd att vänta med satsningar.

Världen är på väg mot en ödesdiger uppvärmning på mellan 3 och 5 grader. SMHI:s klimatscenarier för länet visar på en framtid med fler värmeböljor, längre perioder av torka, samt större risk för extrem nederbörd. I spåren följer fler dödsfall, skogsbränder och översvämningar. Jordbruket i länet kommer att ha svårt att anpassa sig.

Klimatkrisen måste börja behandlas som den kris den faktiskt är och bör lämna större avstamp i politiken. Vi föreslår att Region Uppsala utlyser nödläge för klimatet och börjar med koldioxidbudgetering.

För Region Uppsalas del i klimatarbetet är kollektivtrafiken det viktigaste politikområdet. Klimatnödläget kräver satsningar för att få fler att välja att åka kollektivt istället för att ta bilen. Det måste bli smidigare att åka kollektivt. Och utbudet, särskilt på landsbygden, bör öka. Vi menar också att priset är ett viktigt verktyg. Det måste bli billigare att åka buss eller tåg.

Coronapandemin har inneburit förändringar i hur folk reser. Många fler jobbar hemma och reser mer sällan. Och fler idag tar bilen för att undvika trängsel och smitta. Det har även orsakat stora intäktsförluster för UL. Utmaningen för 2021 är att skapa en prissättning för UL:s resor som både gör intäkterna säkrare och gör det mer attraktivt att åka kollektivt när coronasituationen tillåter det.

Därför presenterar vi flera kraftfulla satsningar på kollektivtrafiken:

- Årskort som kostar 10 kronor om dagen, alltså 3650 kr. Betalt via månatligt autogiro blir det 305 kr per månad.
- Inga höjningar av biljettpriserna.
- Sommarkort för ungdomar.
- Pensionärsrabatt på enkla resor dygnet runt.
- Stadskort för Uppsala införs från januari 2022.
- Åtgärder för ökad framkomlighet.
- Satsning på trafiken på landsbygden.
- Ombordstigning vid mitt- och bakdörrar på bussarna för smidigare och snabbare resor.

Klass syns i hälsan

Undersköterskan riskerar att dö flera år tidigare än direktören. Ju mer du tjänar, desto större chans har du att överleva cancer. 3000 personer i Sverige dör i cancer varje år som skulle ha överlevt om alla socioekonomiska grupper haft samma överlevnadsgrad. Cancerfonden har till och med kommit fram till att de välbärgade får bättre vård än andra.

Även coronan har slagit olika. Alla kan bli sjuka, men om du är trångbodd, inte kan jobba hemma, eller helt enkelt har sämre hälsa efter ett slitsamt liv i ett utsatt yrke löper du större risk för allvarlig sjukdom. Därför är värdet av en solidarisk och sammanhållen sjukvård som allra störst just nu. Men i detta läge vill de blågröna göra fler privatiseringar som riskerar att splittra vården och ökar ojämlikheten.

Ytterligare privatiseringar kommer att splittra vården. Det blir svårare att styra och göra omprioriteringar både under kriser och för att möta folks behov under vanliga tider. Och när arbetarklassens kvinnor och män på grund av sämre hälsa lever allt kortare liv jämfört med de som har det bäst ställt måste vi skapa en sjukvård anpassad efter allas behov och inte riggad för att skapa mest vinst åt några få. Flera decenniers erfarenhet av privatisering har lärt oss att såväl kostnader som pressen på personalen ökar. Vinster måste komma någonstans ifrån! Det har gått längst i det blågröna Region Stockholm, som har stora problem med en dyr, splittrad och ojämlig sjukvård. Där finns flest försäkringspatienter som får en gräddfil i vården. Det är inte en framtid vi vill se för Region Uppsala.

Region Uppsala behöver istället ett skifte i fokus till att ge rätt vård i rätt tid med hög kvalitet, och med satsningar på förebyggande och hälsofrämjande insatser. Under dessa premisser är det inte omöjligt att få ner sjukvårdens kostnadsökningar på sikt. De blågrönas nedskärningsbudget kommer dock att undergräva förutsättningarna för nödvändiga reformer, och saknar tillräcklig fokus på kvalitet i sjukvården.

Ojämlikheten syns också i sjukvårdens geografi. Det nuvarande marknadsbaserade system inom primärvården misslyckas att leverera vård där det behövs som mest. Nya insatser krävs för att stärka vården på landsbygden och utsatta områden inom städerna.

Psykiska ohälsa har blivit vår tids stora folksjukdom. Denna bistra utveckling är tätt sammankopplad med de ökade stressnivåer som ojämlikhet och ett alltmer pressat arbetsliv skapar. Klassamhället slår hårt mot våra psyken.

Krisen orsakat av coronapandemin drabbar de som redan är mest utsatta allra hårdast. Enligt en rapport från Centrum för epidemiologi och samhällsmedicin (CES) är det sannolikt att våld mot barn, depression och oro i befolkningen ökar till följd av den ekonomiska krisen i pandemins spår. Ökade konflikter inom familjen samt ökat våld i nära relationer till följd av den ökade ekonomiska stress som arbetslöshet innebär har också påvisats. Patienter som vårdats inom intensivvård och vårdpersonal riskerar långsiktiga psykiska besvär utifrån den enorma stress och påfrestning som pandemin innebär. I en studie av patienter som vårdats för akut respiratorisk svikt (vilket är vad covid-19 i svåra fall ger upphov till) uppfyllde nära hälften (43 procent) av patienterna PTSD vid utskrivning. Även äldres psykiska hälsa, som har länge förtjänat större uppmärksamhet, har påverkats negativt av den ensamheten som åtgärder mot corona har påtvingats många. Därför behövs det insatser för att motverka psykisk ohälsa men också för att ta hand om de som drabbas.

Vi föreslår en kraftfull jämlikhetspolitik för ökad välmående och bättre hälsa i befolkningen.

- En jämlikhetskommission skapas med uppdrag att föreslå fler åtgärder för att öka jämlikhet i Uppsala län.
- Satsning på distriktssköterskor som ska få högre status och ett hälsofrämjande uppdrag.
- Nya närmottagningar i länets mindre tätorter.
- Hälsosamtal för 40-, 50- och 60-åringar
- Satsning på psykisk hälsa och psykvården, inklusive hbtq-psykologi
- Avskaffa vårdvalen inom specialistvården, inga fler privatiseringar.
- Förbud för regionens privata vårdgivare att ta in försäkringspatienter.

Vårdpersonal hyllas som hjältar. Samtidigt prioriteras vinster före folkhälsa och personalen. Vänsterpartiet kämpar istället för vården och personalen, för klimatet och för folkhälsan.

Vårt mål är att sjuksköterskan Emma ska känna sig hörd och uppskattad.

Men för det krävs det mer än applåder.

Neil Ormerod, regionråd (V)

En ny personalpolitik

Sjukvårdens största utmaning är bristen på personal. Det leder till stängda vårdplatser, växande värdköer och, för Akademiska, minskade riks- och regionintäkter. Samtidigt växer arbetsbördan för de anställda som stannar kvar och det riskerar bli en negativ spiral med högre sjukskrivningstal och ökat stress.

Det behövs kraftfulla initiativ till förändringar i samarbete med de fackliga organisationerna och de anställda. Det som gjorts i den riktningen hittills har inte varit tillräckligt. Det finns inte heller avsatt tillräckliga resurser i den blågröna budgeten. Ambitioner om att bli en bra och sammanhållen arbetsgivare riskerar att förbli just ambitioner.

Vi menar att en bra arbetsgivarepolitik måste vägledas av följande principer:

En enhetlig arbetsgivare

Det är viktigt att Region Uppsala uppträder som en sammanhållen arbetsgivare. Mycket av det vi skriver utgår ifrån hälso- och sjukvården. Men våra principer gäller alla regionens anställda; och i förlängningen även de som jobbar på uppdrag av Region Uppsala, men har andra arbetsgivare.

Utbildningsgaranti

Anställda ska ha rätt till vidareutbildning och kompetensutveckling och ny kompetens ska ge avtryck i lönekuvertet. Det är viktigt att regionen fortsätter att erbjuda studielön till sjuksköterskor som vill specialistutbilda sig. Även undersköterskor måste få möjlighet till vidareutbildning och karriärutveckling.

Rättvisa löner – även för de som har jobbat länge

Välfärdens kvinnor, och även män som jobbar inom kvinnodominerade yrken, måste få mer respekt för sitt yrkeskunnande. Och bättre betalt.

Många gånger riktas lönesatsningar till nyanställda, men för att behålla kompetent personal är det nödvändigt att även de som har jobbat länge inom regionens verksamheter får en bra löneutveckling. Vi avsätter 50 miljoner till en lönesatsning på kvinnodominerade yrkesgrupper i budgeten för 2021. (De blågrönas 21 miljoner till lönestrukturjustering plus 29 miljoner till som vi finansierar). Det blir 50 miljoner till jämställda och rättvisa löner som gör att regionen lättare kan attrahera och behålla nödvändig arbetskraft.

Återhämtningssgaranti – med fler kollegor

Men det finns andra faktorer än lönen som påverkar hur personalen mår och hur attraktiv regionen uppfattas som arbetsgivare. En rimlig arbetsbelastning och tid för återhämtning gör att fler vill stanna kvar och orkar arbeta heltid. På många håll behövs en högre personaltäthet. Fler anställda skulle också göra vården mindre sårbar för tillfälliga störningar och arbetstoppar. Vi vill vidare satsa på undersköterskor som yrkesgrupp, med ett eget utbildningsprogram för att höja kompetensen, och vi motsätter oss nedskärningar på underskötersketjänster på Akademiska.

Både under 2019 års materialkris och covidpandemin har många av sjukvårdens personal, inklusive regionens biomedicinsanalytiker som idag sliter hårt för att ta hand om alla prov för covid, fått arbeta under sällsynt svåra omständigheter. Många har inte fått möjlighet till nödvändig avkoppling. Därför vill vi inför en särskild semestergaranti.

Sex timmars arbetsdag

I de regioner där det gjorts försök med exempelvis sex timmars arbetsdag inom vissa verksamheter har man sett goda resultat både vad gäller produktivitet och personalens hälsa och mående. För 2021 föreslår vi att en del av statsbidraget för covidvård och vårdskulden (som totalt uppgår till 149 miljoner) används för att finansiera ett försök på sex timmars arbetsdag på Lasarettet i Enköpings operationsavdelning, efter en modell hämtad från ortopedens kirurgiska avdelning vid Mölndals sjukhus.

Ett sådant försök skulle ha fördelen av att möjliggöra en mer effektiv användning av operationslokaler, då schemaläggning enligt Mölndalsmodellen tillåter att lokalerna används under längre tid. Idag används Region Uppsalas operationslokaler cirka 28 % av dygnet, och om nyttjandegraden av befintliga salar kunde ökas skulle regionen slippa lägga dyra investeringspengar på nya lokaler. Det är bättre att vi använder pengarna för att förbättra för personalen än till att bygga nya hus. Då nya (och dyra) operationssalar måste byggas i Enköping för att Lasarettet ska kunna utöka sitt uppdrag enligt sjukhusstyrelsens beslut kan en övergång till sex timmars arbetsdag där spara pengar på sikt.

Ökat chefsstöd

Ett gott ledarskap är avgörande för att lyckas rekrytera och behålla personal, och för att leverera säker vård av hög kvalitet. Fler av regionens chefer behöver få stöd i sitt chefskap.

Vänsterpartiets förslag:

- Sex timmars arbetsdag på försök. Exempelvis vid Lasarettet i Enköpings operationsavdelning, efter en modell från Mölndals sjukhus i Göteborg.
- Semestergaranti. Region Uppsalas personal ska kunna ta ut minst fyra veckors sammanhängande semester under sommaren.
- Utbildningsgaranti. Alla ska ha rätt till vidareutbildning och kompetensutveckling, oavsett yrke.
- Lönegaranti. De som har jobbat länge inom sjukvården ska få en god löneutveckling.
- Återhämtningsgaranti. Hälsosamma arbetstider och tillräckligt många kollegor för att jobbet ska kännas överkomligt.
- Slut på ostryveln. Inga fler krav på effektiviseringar utan tydlig inriktning.
- Jämställdhetsgaranti. Kvinnodominerade yrken ska få mer respekt och bättre betalt.
- Inflytandegaranti.

Vårdbehov i fokus

Invånarna i Uppsala län har rätt att kräva att vården ges i rätt tid och på rätt nivå, i enlighet med Hälso- och sjukvårdslagen. Det måste vara utgångspunkten för både planering och ekonomi. Idag väntar många för länge på vård.

I augusti 2020 uppmättes den längsta kön hittills för operation eller åtgärd med 6 793 patienter i kö. Naturligtvis påverkas statistiken av covidpandemin, men redan i augusti 2019 väntade 6 308 patienter på operation eller annan åtgärd.

Köerna i sjukvården hänger ihop med personalbristen, som gör att vårdplatser hålls stängda. Region Uppsala har också en relativt hög andel patienter i kategorin ”patientvald väntan”. Dessa räknas inte in i tillgänglighetsmätningen. Dock står de kvar i vårdkön och sannolikt har många av dessa patienter inte kunnat erbjudas vård inom vårdgarantin, men valt att fortsätta vänta i stället för att få vård i ett annat län.

Behoven förväntas inte heller minska i framtiden. Uppsala län har haft en kraftig befolkningstillväxt under flera år. Från millennieskiftet fram till i dag har befolkningen ökat med 30 procent. Jämfört med 31 december 2010 har befolkningen ökat med drygt 15 procent, från 335 882 invånare till 383 713 31 december 2019. Och ökningen förväntas fortsätta. Enligt SCB:s prognoser kommer Uppsala län att få den högsta procentuella befolkningstillväxt i riket fram till 2030, en ökning med ytterligare hela 14,4 %. Även andelen äldre än 80 år har ökat kraftigt och förväntas öka ännu mer. Åldersgruppen 80 år och äldre beräknas öka med 72,4 procent (12 700 personer) till år 2030, och det är den största procentuella ökning av alla åldersgrupper. Uppsala län är det län som har den största procentuella ökningen av personer över 80 år. År 2019 var de 17 500 personer och år 2030 beräknas de vara 30 100.

En förändring av vårdens struktur är nödvändig, med mer av vård som utförs närmare patienterna, utanför sjukhusområden. och ett mer förebyggande och hälsofrämjande arbetssätt. Kostnaden för att bygga upp den nya strukturen kan inte tas rakt av från den specialiserade vården eftersom det under lång tid kommer att finnas vårdköer att beta av. En strukturomvandling innebär initialt merkostnader.

Vi tar behoven som utgångspunkt i vårt budgetförslag. Tyvärr saknas det utrymme i den blågröna budgeten för nödvändig vård. Hälso- och sjukvårdens kostnader beräknas öka med 2,9 %, exklusive läkemedel. Men de blågröna höjer anslaget med endast 0,7 %. I ett läge när vårdbehoven ökar läggs betungande sparkrav på sjukvården. Vi anslår medel för att ge alla sjukvårdens verksamheter full uppräknings enligt index.

Vänsterpartiets förslag:

- Tillföra resurser till vården och personalen genom en skatteköning på 50 öre.
- Ge full uppräknings enligt index till hälso- och sjukvården 2021.

Fokus på kvalitet ger en ekonomi i balans

Regionen har stora ekonomiska problem. Men ensidigt fokus på åtgärder för att få kontroll på ekonomin leder ofta till högre kostnader och mindre effektivitet. En vård med högre kvalitet, som har tillräckligt med personal och erbjuder en god arbetsmiljö, genererar bättre resultat för patienterna och är kostnadseffektiv.

Tyvärr uttrycker den blågröna budgeten en föråldrad syn på effektivitet, där produktivitet mäts i antal aktiviteter istället för hur behandlingen hjälper patienten. Under inflytande av borgerlig politik har sjukvården uppmanats marknadsanpassa sin verksamhet. Det har inneburit en kvantitativ mätning av denna på ett sätt som närmast varit kontraproduktivt. Det är dags att överge detta synsätt till förmån för ett mer kvalitativt. Det innebär att lyssna till de personalgrupper som under lång tid framfört dessa synpunkter. Större fokus måste ges till att utvärdera om patienter får hjälp. Region Uppsala bör utveckla sådana utvärderingsmodeller. Det finns ett uppdrag i den blågröna budgeten att ta fram nyckeltal som möjliggör jämförelser med andra. Men det räcker inte när synen på produktivitet i övrigt är bristfällig. En mer mogen förståelse på produktivitet som utgår från kvalitet för patienten behövs för att kunna styra rätt mot en sjukvård som är både mer kostnadseffektiv och har en starkare förmåga att bidra till en jämlik hälsa hos befolkningen.

Regionens verksamheter ska ständigt arbeta med förnyelse och eftersträva patientsäkerhet och hög effektivitet. De resurser som frigörs genom effektivisering måste användas för att förbättra kvaliteten, öka tillgängligheten och minska väntetiderna. Det förutsätter att effektiviseringar utgår från verkligheten. I de budgetar som lagts, både av det tidigare S+MP-styret och nu av den blågröna alliansen, handlar effektiviseringskrav om rena sparkrav, och ges utan tydlig inriktning och verklighetsförankring. Alltför ofta låter politiska beslutsfattare ansvaret för neddragningar falla på verksamheterna. De planerade effektiviseringarna för planperioden, totalt 300 miljoner för 2022 och 2023, ska istället återföras till sjukvården.

Ett förstärkt kvalitetsarbete gynnar både ekonomin och patienterna. De blågröna skriver själva att undvikbara vårdskador uppstår vid omkring nio procent av alla slutenvårdstillfällen. En vårdskada förlänger vårdtiden med i snitt nio dagar, med ökat lidande för patienten, högre kostnader för regionen och längre väntan för patienter i kö. SKR beräknar att patientskador som orsakats av vården kostar svensk vår nio miljarder årligen. Här finns det mycket att hämta även för Region Uppsala. Vi menar att ett bättre personalläge även skulle höja sjukvårdens kvalitet och minska kostnaderna för undvikbara vårdskador.

Patientsäkerhetsarbetet, som idag bedrivs genom patientsäkerhetsteamet och ute i verksamheterna i varierande grad, är viktigt för att höja både kvalitet och effektivitet. Här har Patientnämnden en nyckelposition som den fristående verksamhet som tar emot synpunkter och klagomål från patienter och närstående. Det är viktigt att arbetet får genomslag från högsta ledning till varje enskild medarbetare. Andelen rapporterade klagomål utgör bara en bråkdel av produktionen i varje verksamhet men varje klagomål måste hanteras och leda till kvalitetsutveckling för att undvika kostnadsökningar och lidande för den enskilde. Där bör inte signalvärdet från chefer underskattas.

En långsiktig plan för Akademiska

Akademiska har under många år uppvisat svårighet att uppnå en budget i balans. Det är också där det finns arbetsplatser med den mest pressade personalsituationen. Vi menar att det i huvudsak beror på en långvarig underfinansiering.

De blågrönas förslag är otillräckligt. Det är bara mer av samma förtäckta nedskärningspolitik och löst grundade förhoppningar om bättring som kännetecknar de blågrönas hantering av Akademiska. Istället lägger vi fram en rimlig plan för Akademiskas finansiering som på sikt kan säkra en balans mellan ekonomi och uppdrag.

Akademiska tar emot patienter från hela Sverige. Med ett uppdrag som sträcker sig över sju län i Mellansverige, har Akademiska sista hands ansvar för en befolkning på mer än två miljoner människor. Verksamheten är till en tredjedel beroende av riks- och regionvård, framför allt genom avtal med regioner i mellan Sverige.

Akademiska är också ett forsknings- och undervisningssjukhus, med ett intimt samarbete med Uppsala universitet som är av stor vikt för länets utveckling. Det finns därför anledning att framhålla Akademiska sjukhusets betydelse: Med fler än 8000 anställda, merparten kvinnor, och en budgetomsättning på tio miljarder kronor, varav 2,5 miljarder motsvarar vård såld till andra, utgör sjukhuset en motor för länets utveckling. Många arbetstillfällen skapas också genom den forskning som bedrivs och de företag inom life-science som växer fram.

Akademiskas personal har under många år genomfört effektiviseringar. Vi bör komma ihåg att Region Uppsalas ekonomi skulle se ännu dystrare ut om det inte vore för personalens ansträngningar. Ändå är många vårdplatser stängda och överbeläggningarna fortsätter. Vi hör ofta larmrapporter om ekonomiska underskott, kris på akuten och stress för personalen.

Sjukhuset har under många år tvingats hämta in tidigare underskott och genomföra effektiviseringskrav, samtidigt som uppräknings inte motsvarat kostnadsökningar och befolkningsutveckling. Inga sparpaket har hjälpt. Tvärtom tyder mycket på att sjukhuset är underfinansierat. För att klara en ekonomi i balans måste fokus nu läggas på personalsituationen och ökad vårdproduktion.

För 2021 anslår vi ökade resurser till Sjukhusstyrelsen med 143 miljoner kronor jämfört med de blågröna. Det möjliggör för Akademiska att få en grunduppräkningsnivå i nivå med index. Vi ålägger Sjukhusstyrelsen att ta fram en treårsplan för Akademiska, och föreslår ett tillskott på 100 miljoner *per år* till Akademiska för ändamålet. Dessutom undantar vi Akademiska från det årliga enprocentiga effektiviseringskravet under planperioden och vill istället att sjukhusstyrelsen tar fram tydliga mål om att Akademiska ska ge mer vård.

Med dessa beslut får Sjukhusstyrelsen år 2023 över 600 miljoner extra jämfört med det blågröna förslaget. Det möjliggör för Sjukhusstyrelsen att ta fram mål för fler öppnade vårdplatser, högre vårdproduktion, ökad bemanning och minskad användning av hyrpersonal. Det ges också utrymme för satsningar på Lasarettet i Enköping och ökat stöd till den nära vården. En rimlig målsättning är för vårdplatserna att öka med tjugo platser per år. Ökat anslag kommer dessutom att ge möjlighet till ökad vårdproduktion och därmed högre intäkter från patienter från andra län. Vi räknar försiktigt med 50 miljoner i ökade intäkter 2022 och 200 miljoner år 2023 (inlagt som minuspost i anslaget till Regionstyrelsen). Vänsterns plan för Akademiska ger sjukhuset ett andrum som behövs för att uppnå balans i ekonomin och leverera mer vård.

En jämlik och säker sjukvård

Sjukvården behöver bli mer jämlik. För det krävs förändringar i hela hälso- och sjukvårdspolitiken: på specialistnivå, inom primärvården och i folkhälsopolitiken.

Materialförsörjning i egen regi

Vården behöver bli säkrare. Haveriet under hösten 2019 i leveranserna av förbrukningsartiklar till Region Uppsalas verksamheter visar hur sårbara vi har blivit när allt större del av vårdens infrastruktur lämnas i händerna på privata marknadsaktörer. Problemet blev än mer akut under mars och april 2020 när bristen på skyddsmaterial hindrade en säker hantering av covidpandemin.

Det är dags för det allmänna att återigen ta ett större ansvar för att leverera en säker och jämlik vård till alla Uppsala läns invånare. Det är bra att Region Uppsala nu har tagit beslut om att inrätta ett beredskapslager. Men det räcker inte! Särskilt inte när lagret har upphandlats hos samma leverantör som misslyckades totalt med uppdraget under hösten 2019. Vi vill att ett centralförråd etableras för Region Uppsalas vårdverksamheter. Vi vill också att distributionen av förbrukningsartiklar återtas i egen regi; gärna i samarbete med de andra regioner som samverkar i Varuförsörjningsnämnden.

Vinstfri vård

Trenden till att göra sjukvården till en marknad, med ökade inslag av privata försäkringar och större makt åt vinstdrivande företag, äventyrar inte bara varuförsörjningen – den underminerar grunden för svensk hälso- och sjukvårdspolitik, att alla har rätt till en god hälsa och vård på lika villkor. Vi lägger fram förslag för att bryta företagets makt inom sjukvård, för att sätta patienterna och målet med allas rätt till en god och jämlik hälsa främst!

Det har inte gjorts en heltäckande utredning av hur vårdvalen har påverkat vården i länet och Region Uppsalas ekonomi. Men när vårdvalet inom gynekologi utreddes 2016 kom det fram att kostnaderna ökade i snabbare takt än besöken. Kostnadsökningarna som uppstår av vårdvalen måste också ses i förhållande till HSL:s prioriteringsgrunder. Får patienterna med störst behov vård först? En utredning som gjordes av vårdvalen inom Stockholms läns landsting pekade på tecken att ”vissa besök och åtgärder görs inte utifrån patienters behov utan som en effekt av konkurrensen och den höga efterfrågan”. Vi vill att vårdvalen inom specialistsjukvården upphör. Även mammografin bör återtas i egen regi.

De blågröna vill privatisera delar av sjukvården. Vi menar att privatiseringar kommer att splittra vården. Sjukvården blir svårare att styra och det blir svårare att göra omprioriteringar, både under kriser som coronapandemin och för att möta patienternas behov under vanliga tider. Flera decenniers erfarenhet av

privatisering har lärt oss att såväl kostnader som pressen på personalen ökar. Vinster måste komma någonstans ifrån! Det har gått längst i det blågröna Region Stockholm, som har stora problem med en dyr, splittrad och ojämlik sjukvård. Där finns flest försäkringspatienter som får en gräddfil i vården. Det är inte en framtid vi vill se för Region Uppsala. Vi föreslår ett stopp för privatiseringar och att privata vårdgivare som har avtal med Region Uppsala förbjuds att ta emot försäkringspatienter.

Stärkt förlossningsvård

Neonatalvården och förlossningsvården behöver förstärkas. Fler barnsjuksköterskor och barnmorskor behöver anställas och neonatalens lokaler rustas upp eller bytas mot nya.

Stora satsningar på ombyggnationer och nya lokaler för sjukhuset görs nu. Det är en nödvändig upprustning för att på ett patientsäkert och modernt sätt bedriva sjukvård. Upprustningen innebär dock en betydande ökning av hyreskostnaderna och det är viktigt att Akademiska sjukhuset får ekonomisk kompensation för de ökade kostnaderna och att eventuella rationaliseringar som möjliggörs genom de nya lokalerna kommer vården tillgodo.

Lasarettet i Enköping får utökade resurser

Lasarettet i Enköping är ett välskött sjukhus som erbjuder högkvalitativ vård. Det är viktigt för Enköpings självbild och för stadens arbetsmarknad. Akuten skänker trygghet till många. Lasarettet har dessutom ett sjukvårdsuppdrag av stor betydelse, inte bara för Enköping, Håbo och Heby men också för hela länet. Lasarettets kapacitet skulle kunna användas ännu bättre för att öka antalet planerade operationer och därmed möjliggöra för Akademiska sjukhuset att ta in fler riks- och regionpatienter. Region Uppsala har tagit fast på denna potential i projektet ”Morgondagens elektiva kirurgi”, där tanken är att Lasarettet i Enköping ska utvecklas inom vissa specialismråden. Det är även troligt att Lasarettet i framtiden kommer att behöva ta ett större ansvar för utbildning av nya vårdpersonal. Till detta ändamål föreslår vi ett tillskott på 10 miljoner kronor för mer elektiv vård.

En effektiv och nära vård

Den nära vården är nyckeln till den omställning i hälso- och sjukvården som kommer att krävas för att möta en växande och åldrande befolknings behov. Den nära vården kan beskrivas som vård som utförs nära patienten, till exempel i hemmet eller på den lokala vårdcentralen, på uppdrag av region eller kommun. Omställningen till en närmare vård innebär också ett nytt sätt att arbeta med hälsofrämjande och förebyggande insatser. Vi välkomnar inriktningen som läggs fram i utredningarna ”Effektiv vård” (SOU 2016:2) och den regionala utredningen ”Effektiv och nära vård 2030”. (Båda utredningarna har genomförts under ledning av Göran Stiernstedt.) Inriktningen i utredningen mot en vård som i allt större utsträckning förflyttas från byggnaden ”sjukhuset” och ut i andra vårdformer, antogs av regionfullmäktige med brett stöd 2018. Vi föreslår därför satsningar för att stärka vården utanför sjukhusområdena.

Omställningen kommer att innebära en resursförskjutning från sjukhusvården till den nära vården över tid. Dock är det viktigt att inte fokusera enbart på de gränser vi drar upp i vår förvaltningsorganisation. Såväl Lasarettet i Enköping och Akademiska sjukhuset bedriver idag, och kommer sannolikt att bedriva än mer, vård utanför sjukhusområdena. Därutöver ser vi inte några möjligheter de närmaste åren att minska anslagen till sjukhusen för att finansiera nödvändiga satsningar på den nära vården. Vårdköerna är redan idag för långa, och sjukhusen kommer inte att klara av en växande och åldrande befolkning och utmaningen att rekrytera och – framförallt – behålla personal utan både ökade resurser och avlastning från en förstärkt nära vård. Därför måste regionen vara beredd på att satsa nya resurser på att utveckla den nära vården.

Tyvärr har primärvårdssatsningar de senaste åren skett inom ramen för vårdvalen – systemet som låter privata vinstdrivna aktörer etablera sig fritt, framförallt i områden där vinsterna kan bli höga. Ökningen i både antalet vårdcentraler och antal patientbesök har lett till en betydande kostnadsutveckling, men utan att tillgänglighetsmålen uppfylls. Vi menar att det istället behövs riktade förstärkningar för att säkerställa att sjukvårdsresurser fördelas jämlikt efter behov i hela länet. Det är därför välkommet att nya vårdnivåer föreslås som en del av reformen Effektiv och nära vård 2030, som till exempel vårdcentrum, hälsocentraler med förstärkt folkhälsouppdrag och närmottagningar.

Vi tror att både vårdcentrum och närmottagningar har en stor roll att spela i att säkerställa att sjukvården når alla i länet och att patienterna, särskilt de äldre, tas om hand på bästa sätt (enligt BEON-principen, bästa effektiva omhändertagande nivå). Det finns stora möjligheter att erbjuda fler vårdtjänster med hjälp av digital teknik, till exempel har så kallade hälsorum utvecklats i norra Sveriges inland som möjliggör för patienter att själv ta blodprov och kommunicera med sjukvårdspersonal på distans. Då är det bra att närmottagningar kopplas till utvecklingen av digitala vårdformer, men det är viktigt att mottagningarna har en tydlig geografisk placering och områdesansvar. Vi vill inte utesluta mobila lösningar, men även dessa ska utgå från en fast punkt. En närmottagning utgör en möjlighet för vårdpersonalen att på ett effektivt sätt komma närmare patienterna och förlägga delar av sin verksamhet till mottagningen. Utredningen lyfter fram vårdprofessioner som distriktssköterska, sjuksköterska, diabetessköterska, KOL-sköterska, fysioterapeut eller dietist som har mottagning några timmar i veckan.

Vi tror på att vägen framåt för närmottagningarna är att bygga vidare på distriktssköterskemottagningar som redan finns. Självklart ska annan vårdpersonal kunna delta i en närmottagnings arbete, men vi ser distriktssköterskan som central. Distriktssköterskorna står för en trygghet och kontinuitet för många äldre, multisjuka och kroniskt sjuka. Som en konsekvens av distriktssköterskans särskilda betydelse, och för att förstärka vår satsning på jämlik vård, vill vi att distriktssköterskebesök återigen ska bli avgiftsfria. Vi vill dessutom höja distriktssköterskornas status genom att säkerställa distriktssköterskans hälsofrämjande uppdrag och med riktade lönesatsningar.

För att möta vårdbehoven på landsbygden och i länets mindre orter är det för oss självklart att det kommer behövas nyetableringar av närmottagningar/distriktssköterskemottagningar på fler orter än idag. Vi vill att etablering av närmottagningar på nya platser utreds som en del av arbetet med Effektiv och nära vård 2030. De orter som vi tror ska komma först på tur inkluderar mindre tätorter som Grillby, Söderfors, Örbyhus och Skokloster.

Sådana nyetableringar skulle underlättas med utökat samarbete med kommunernas verksamheter. Samlokalisering kan både vara ekonomiskt fördelaktigt och gynnsamt för patienterna genom att förbättra samordningen med kommunernas olika vårdinsatser. Vi ser framför oss att det i vissa orter innebär en samordning med skolornas medicinska insats inom elevhälsan, medan på andra orter är det med kommunens sjuksköterska på en äldreboende som samarbetet sker.

Etableringen av den nya vårdnivån vårdcentrum förutsätter ett tätt samarbete med länets kommuner. Det är rimligt i en första fas att jobba utifrån de noder som finns i dag: Lasarettet i Enköping och de nuvarande vårdcentrumen i Tierp och Östhammar. Både lasarettets och Tierps vårdcentrum behöver därför utökas med närvårdsavdelningar.

Då primärvård inom vårdvalen tenderar att riktas mot de resursstarka delarna av befolkningen är det viktigt att vårdcentrum etableras där vårdbehoven är störst. Gottsunda är ett område som är särskilt intressant då det kännetecknas av en växande befolkning med stora hälsobehov. Vi vill därför under 2021 initiera ett arbete för att etablera ett vårdcentrum i Gottsunda.

Vänsterpartiets förslag:

- Etablera nya närmottagningar i länets mindre orter
- Satsa på distriktssköterskor som ska få högre status och ett hälsofrämjande uppdrag.
- Initiera ett arbete för att etablera ett vårdcentrum i Gottsunda.
- Avskaffa vårdvalen inom specialistvården.
- Starta ett centralförråd och återta distributionen av sjukvårdsartiklar i egen regi.
- Förbud för privata vårdgivare med avtal med Region Uppsala att ta emot försäkringspatienter.

Vård för en jämlik folkhälsa

Hälsa är en klassfråga

Skillnader i hälsotillståndet mellan grupper tenderar att öka, beroende på främst inkomst och utbildningsnivå. Hälsan har helt enkelt blivit mer ojämlik. Samtidigt har sjukvården svårt att möta utmaningen. 3000 personer i Sverige som dör i cancer varje år skulle ha överlevt om alla socioekonomiska grupper haft samma överlevnadsgrad. Utöver klass finns skillnader i hälsa mellan könen. Hbtq-personer har alltså sämre hälsa, och upplever ett sämre bemötande i vården. Personer med funktionsnedsättning upplever sin hälsa som dålig i högre grad än andra. Även de utsatt för rasism har sämre hälsa och folk med ursprung utanför Norden har sämre hälsa. Här behövs krafttag.

Ojämligheten syns också i sjukvårdens geografi. Vårt marknadsbaserade system inom primärvården har misslyckats att leverera vård där den mest behövs. Därför är det angeläget med insatser för att stärka vården på landsbygden, till exempel vår satsning på distriktssköterskemottagningar, för att säkerställa en jämlik vård i hela länet. Samma mönster återfinns inom städerna då invånarna i socialt utsatta områden i Uppsala och Enköping också visar tecken på sämre hälsa. Här finns det också behov av riktade insatser för att främja en jämlik hälsa, till exempel med förstärkningar i första linjens psykiatri.

Även nyanlända och personer med utländsk bakgrund tenderar att ha sämre hälsa. Migrationshälsan Cosmos behöver förstärkas och få utökad uppdrag för att bättre kunna möta nyanländas behov. Tredje lands medborgare ska få testa sig avgiftsfritt för smittsamma sjukdomar.

Kvinnors hälsa

Det är viktigt att regionen ständigt strävar efter att synliggöra och analysera skillnader i vård. Det är lättast när det gäller kvinnor och män eftersom vi kan se könstillhörighet i olika register. Dock gäller det inte all statistik. Vi vill integrera jämställdhetsdata i den uppföljning och analys som görs av Regionkontoret. Det har inte gjorts tillräckligt för vad gäller jämställdhetsintegrering av regionens verksamheter och vi vill arbetet skyndas på. Socioekonomiska skillnader är svårare att följa men kan göras bland annat genom "Liv och Hälsa". I båda fallen krävs att det finns ett aktivt analysarbete för att förstå varför skillnader uppstår och vilka åtgärder som kan vidtas.

Vi vill se särskilda satsningar på kvinnors hälsa. Med bland annat förstärkningar till förlossningsvården och vården för gravida. Även nyblivna föräldrar kan behöva mer stöd. I ett initiativ till Vårdstyrelsen har vi uppmärksammat besvären som många kvinnor får med diastas i samband med graviditet. Vi vill se förbättringar i vården både vad gäller förebyggande insatser och behandling. Även äldre kvinnors hälsa ska uppmärksammas. Bland annat vill Vänsterpartiet höja gränsen för avgiftsfri mammografi till 80 års ålder.

I ett annat initiativ till Vårdstyrelsen har vi sett till att öka Regionens insatser i förebyggande av könsstympning och hjälp till de drabbade. Dessa insatser kan komma att kräva ytterligare resurser. Risken finns att coronakrisen leder till ökat våld i nära relationer. Även här bör regionens arbete intensifieras.

Som en del av ett uppsökande folkhälsoarbete vill vi att ungdomsmottagningarna i länet får i uppdrag att tillhandahålla avgiftsfria mensskydd till unga kvinnor. Det finns fler positiva effekter med gratis mensskydd: Unga som växer upp i ekonomisk utsatthet kan idag undvika att idrotta eller gå till skolan när de har mens för att de inte har råd med mensskydd. För tjejer som lever i kontrollerande familjer, kanske med hedersproblematik, innebär det större frihet att få välja mensskydd själv på ungdomsmottagningen och även kunna få råd kring exempelvis preventivmedel.

Psykisk hälsa

Den psykiska ohälsan har blivit den nya folksjukdomen, inte minst bland unga kvinnor. Även äldres psykiska hälsa bör uppmärksammas mer. Utveckling är, menar vi, tätt sammankopplat med de ökade stressnivåer som följer i ojämlikhetens spår. Klassamhället slår hårt mot våra psyken. Därför behövs det insatser på flera områden för att motverka psykisk ohälsa men också för att ta hand om de som drabbas. Vi vill förstärka primärvårdens möjlighet att hantera psykisk ohälsa med en fortsatt satsning på kuratorer och psykologer. Även psykiatrisjuksköterskor bör anställas på fler vårdcentraler.

Den senaste undersökningen av ungdomars levnadsvanor och livsvillkor, Liv och hälsa ung 2019, visar att den nedåtgående trenden i ungdomars psykiska hälsa fortsätter. Det behövs en kraftsamling för att möta upp behoven inom den nära vården. Därför vill vi satsa på förstärkningar i arbetet med ungdomars psykiska hälsa inom den nära vården och i samarbete med kommunernas verksamheter, till exempel elevhälsan. Vi välkomnar inriktningen att samla insatser för barn och unga på den nya vårdcentrumnivån, men det är viktigt att lyssna på personalen och patienterna och deras närstående när förändringar genomförs. I motsatsen till de blågröna, tror vi att resurserna behöver öka, och utrymme för det finns i vårt budgetförslag.

Avgiftsfri TBE-vaccination

Uppsala län är bland de hårdast drabbade av den allvarliga sjukdomen TBE som sprids via fästingar. Dödsfall är sällsynta och de flesta som smittas av TBE blir helt återställda. Men tio procent får förlamningar och drygt en tredjedel drabbas av andra långdragna eller bestående besvär. Risken för allvarlig infektion och kvarstående komplikationer ökar. Det går att vaccinera sig mot TBE men vid över 300 kronor per dos kostar det en del. Det rekommenderas tre doser i grundprogrammet, och fyra för personer över 50 års ålder. Därtill kommer en boosterdos ungefär var tredje år. Det är en kostnad som riskerar att avskräcka många från att vaccinera sig. Det är tydligt exempel där hälsovård blir en klassfråga. Därför vill vi i ett första steg erbjuda vaccinet gratis till barn och ungdomar under 23. Även riskgrupper, till exempel äldre, ska få ett erbjudande om avgiftsfritt vaccin. På längre sikt vill vi kunna erbjuda TBE-vaccinet avgiftsfritt till fler, till exempel gruppen över 50.

Jämlik hörselvård

Hörseln är en nyckelfaktor för god hälsa när vi blir äldre, inte minst eftersom en nedsatt hörsel kan leda till en ökad isolering. Samtidigt lider fler av någon form av hörselnedsättning i takt med att andelen äldre i befolkningen ökar. Därför prioriterar vi under år 2021 en satsning på grundläggande hörselrehabilitering. Redan vid 45–64 årsåldern drabbas en av fem av sämre hörsel och riskerar därmed att få sämre hälsa. En snabb tillgång till hörselrehabiliteringsinsatser kan motverka dessa risker och göra att personen kan fortsätta att delta fullt ut i samhällslivet. Med det i åtanke är det ytterst bekymmersamt att hörselvården är eftersatt i länet med långa väntetider till audionommottagningarna. Vi vill förstärka regionens audionommottagningar, med ökad bemanning i Tierp, Östhammar, Enköping och Heby och en etablering av en mottagning i egen regi i Uppsala. På sikt vill vi undersöka möjligheterna att integrera hörselvården i den nära vården för att ytterligare öka närheten till patienterna och säkerställa en jämlik hörselrehabilitering i hela länet. På sikt vill vi avskaffa förskrivningsavgiften för hörapparat och andra hörselhjälpmedel.

HBTQ

Flera undersökningar, till exempel Liv och hälsa 2017, har visat att hbtq-personer mår i genomsnitt sämre än andra. Gruppen hbtq-personer är särskilt utsatt vad gäller risken för psykisk ohälsa och är identifierad som en riskgrupp i Region Uppsalas suicidprevention strategi. Dessutom är förtroendet för vården bland gruppen låg, många gånger på grund av erfarenhet av dåligt bemötande. Det krävs ansträngning och utbildning för att motarbeta gamla exkluderande och skadliga normer. Därför är det bra att Folk tandvården och Lasarettet i Enköping är hbtq-certifierade. Vi har tidigare motionerat om att hbtq-certifiera primärvården. Vi välkomnar regionens arbete med likabehandling, där hbtq-frågor ingår, utvecklas med en egen diplomering i likabehandling.

Vi menar att vården bör anpassas för att uppnå en jämlik hälsa. Det kan innebära särskilda satsningar på grupper som har sämre hälsa och ökad risk för utsatthet än andra. Det är dessutom viktigt att sådana grupper får sina röster hörda i det allmännas beslutsfattande och i hur Region Uppsalas olika verksamheter organiseras. Därför vill vi att ansträngningar att lyfta den allmänna hbtq-kompetensen inom vården ska kompletteras med riktade insatser för att nå ut till gruppen hbtq-personer. Region Uppsala behöver bygga upp specialistkompetenser, som inom hbtq-psykologi till exempel.

En sådan riktad insats är RFSL Uppsalas hbtq-psykologmottagning som var verksam under 2018 års senare hälft. En insats som dessutom tog till vara på det starka engagemanget för hbtq-frågor som finns i hbtq-personers egna organisationer, som RFSL Uppsala. Det är beklagligt att de styrande blågröna visade sig oförmögna att hålla mottagningen igång. Vi vill att mottagningen öppnas igen och att Region Uppsala träffar ett långsiktigt avtal om idéburet offentligt partnerskap med RFSL Uppsala. Det krävs också satsningar för att förstärka den könsbekräftande vården.

Ökad demokrati

Möjlighet till inflytande och delaktighet har en positiv inverkan på hälsan. Att kunna verka i ett sammanhang som är öppet och inkluderande stärker egenmakten och tilltron till sig själv och andra. Och när människor organiserar sig får vi möjlighet att påverka situationer som är svårföränderliga för den enskilde. Därför är människors möjligheter att få sina röster hörda och utöva inflytande inom det allmänna, och att gå samman i de organisationer som de själv formerar, grundbultar i vår demokrati. Tyvärr är förutsättningarna för många grupper att få sina röster hörda inom länet och Region Uppsala inte de bästa. Vi vill se satsningar på delaktighet och ökat inflytande för patientgrupper och andra.

Ett exempel på grupper som behöver lyssnas till är Sveriges nationella minoriteter. I januari 2019 skärptes Lagen om nationella minoriteter, en lagstiftning som syftar till att skydda och främja de nationella minoriteternas kultur och språk. Lagen ställer krav på samråd och strukturerad dialog med de nationella minoriteterna och att Region Uppsala ska anta mål och riktlinjer för sitt minoritetspolitiska arbete. Då många som tillhör de nationella minoriteterna har sämre hälsa än andra är arbetet med delaktighet för folk som tillhör en nationell minoritet särskilt angelägen. Region Uppsala har dessutom ett utpekat ansvar för språket finska.

Ett annat exempel finns hos hbtqi-personer, vars största organisation i länet, RFSL Uppsala, brottas med svårigheter vad gäller en stabil och långsiktig finansiering. Vi vill därför stärka hbtq-personers möjligheter till inflytande och delaktighet genom att inrätta ett råd under regionstyrelsen för hbtq-frågor, med liknande konstruktion som nuvarande pensionärsrådet eller rådet för delaktighet.

Barnkonventionen är nu en del av Sveriges lag. Det pågår mycket bra arbete inom Region Uppsala verksamheter med stöd av Barnombudet i Uppsala län. Detta arbete ska förstärkas för att möta de nya kraven. Det är särskilt viktigt att barns upplevelser och åsikter tas till vara i Region Uppsalas beslutsfattande. Därför vill vi att det ska inrättas ett projekt för att ta fram former för att öka barns inflytande och delaktighet i våra demokratiska beslutsfattande. (Ett exempel av ett sådant projekt är "Growing up Boulder" i Boulder, Colorado i USA.)

Personer med funktionsnedsättning

Allmänt sett har fler personer med en funktionsnedsättning högre andel av de riskfaktorer som ökar risken för ohälsa: Arbetslöshet, dålig ekonomi, mindre utbildning, begränsade möjligheter till motion samt även lågt socialt deltagande och ensamhet med mera. Regionen och sjukvården måste uppmärksamma att människor med funktionsnedsättningar är en riskgrupp för sämre hälsoläge. Inom vården måste ges förutsättningar till detta och särskilt riktade insatser för olika grupper göras. Till exempel ska tilläggsinformation till synskadade alltid ges och sjukhusen ska erbjuda ledsagning.

Vi vill utreda avgifterna för hjälpmedel med ambition att underlätta för användarna. Många personer med funktionsnedsättningar i behov av hjälpmedel måste vända sig till socialförsäkringen för långvarig försörjning. Det är skamligt att inkomstnivån för dessa personer har inte följt med den allmänna löneutvecklingen. Skatterna som de betalar är dessutom högre på dessa inkomstnivåer än för löntagare eller ålderspensionärer! Garantinivån i socialförsäkringen, som gäller för många personer med funktionsnedsättning, ger en mycket låg inkomst, långt under de lägsta avtalade lönerna på arbetsmarknaden. Inkomstklyftorna har därför ökat drastiskt, med skadliga konsekvenser för många psykiska hälsa och social inkludering. Även andra som använder hjälpmedel har låga inkomster som inte har följt med i de senaste årens löneutveckling. Gruppen har dessutom ofta utgifter som inte andra människor drabbas av, som till exempel avgifter för färdtjänst, sjukresor, medicin eller sjukbesök. Eller kommunernas avgifter för hjälpmedel, där ansvaret för olika sorters hjälpmedel delas mellan Region Uppsala och länets kommuner (i sig en källa till en beklagansvärd ojämlikhet).

Vi vill utreda hur Region Uppsala kan underlätta för människor som använder hjälpmedel, antingen genom att samordna högkostnadsskyddet för hjälpmedel med kommunernas högkostnadsskydd och de övriga högkostnadsskydden i sjukvården eller, i likhet med Uppsala kommun, genom att erbjuda hjälpmedel avgiftsfritt.

Nyanlända

Även nyanlända och personer med utländsk bakgrund tenderar att ha sämre hälsa. Migrationshälsan Cosmos behöver förstärkas och få utökat uppdrag för att bättre kunna möta nyanländas behov. Tredje lands medborgare ska få testa sig avgiftsfritt för smittsamma sjukdomar.

Hälsosamtal

Arbetet med folkhälsofrågor är avgörande för att Regionen ska kunna bidra till att uppnå jämlikhet inom hälsa och vi vill se fler steg mot en hälsofrämjande inriktning inom vården. Som en del av vård för en jämlik folkhälsa vill vi förstärka Region Uppsalas förebyggande och hälsofrämjande insatser med hälsosamtal. Nya forskningsresultat visar på betydande hälsovinster, och minskade kostnader, genom de hälsoundersökningar/samtal som erbjuds 40-, 50- och 60-åringar i Västerbotten. Vänsterpartiet vill att liknande verksamhet snarast startar inom Region Uppsala, med ett pilotprojekt redan 2020 i Gottsunda.

Vänsterpartiets förslag:

- Införa hälsosamtal för 40-, 50- och 60-åringar.
- Införa gratis mensskydd på ungdomsmottagningarna.
- Ge resurser för att återöppna RFSL:s hbtq-psykologmottagning i Uppsala.
- Förstärka arbetet för att motverka psykisk ohälsa.
- Fler psykiatrisjuksköterskor i primärvården.
- Utreda avgiftsfria hjälpmedel

Vänsterpartiet satsar på vården

För att genomföra vår politik krävs både omprioriteringar och nya tillskott av resurser.

Vi noterar att ett avkastningskrav av 3,6 miljoner riktats mot förvaltningen Nära vård och hälsa i den blågröna budgeten. Vi menar att detta krav är omotiverat. Avkastningskrav på den offentliga vården framhålls ibland som ett sätt att främja konkurrensneutralitet, då ägarna till de privata vårdcentralerna kräver en vinst. Detta är helt felaktigt. Den offentligt drivna vården har som uppdrag att säkerställa en god tillgänglighet till högkvalitativ vård i hela länet, medan de privata kan välja att etablera sig där det är mest lönsamt. Dessa resurser skulle användas bättre för att förbättra personalens arbetsmiljö.

De blågröna riktar ett avkastningskrav på 11 miljoner till Folk tandvården. Det är inte orimligt att förvänta att Folk tandvården ska lämna ett överskott de flesta åren. Vi tycker dock att 11 miljoner kronor är alldeles för högt ställt. Risken finns att Folk tandvården behöva sluta med viktiga förebyggande arbete för att kunna lämna tillbaka så mycket i vinst.

För 2021 anslår vi 29 miljoner mer till lönesatsningar än de blågröna. Det blir 50 miljoner 2021 till jämställda och rättvisa löner.

För 2021 anslår vi ökade resurser till Sjukhusstyrelsen med 143 miljoner kronor jämfört med de Blågröna. Det möjliggör för Akademiska att få en grunduppräknings i linje med index. Vi ålägger sjukhusstyrelsen att ta fram en treårsplan för Akademiska föreslår ett tillskott på 100 miljoner *per år* till Akademiska för ändamålet. Dessutom undantar vi Akademiska från det årliga en-procentiga effektiviseringskravet under planperioden och vill istället att sjukhusstyrelsen ta fram tydliga mål om att Akademiska ska ge mer vård. Tio miljoner kronor riktas till Lasarettet i Enköping för ett utökat uppdrag. Med dessa beslut får Sjukhusstyrelsen år 2023 över 600 miljoner extra jämfört med det blågröna förslaget.

Vårdstyrelsen får 2021 31 miljoner extra. Tolv miljoner i full uppräknings enligt index, och tio miljoner därtill för satsningar som hälsosamtal och fler psykiatrisjuksköterskor. Dessutom förstärkas Vårdstyrelsens verksamheter med 9 miljoner kronor som inte behövs lämnas tillbaks i avkastning. År 2022 blir det 49 miljoner extra, och år 2023 77 miljoner extra, jämfört med det blågröna förslaget.

Det blir över 300 miljoner i långsiktiga satsningar på vården utöver det blågröna förslaget för 2021.

En kreativ och rättvis kulturpolitik

Kulturupplevelser skapar möten mellan människor och deras tankar, känslor, föreställningar och frågeställningar. Kulturen är därför en viktig del i en livskraftig demokrati och ska betraktas som en del av välfärden.

När arbetarrörelsen växte fram i början på nittonhundratalet var folkbildningsaktiviteterna det som gjorde att människor reste sig mot förtrycket och krävde sin rätt. En ökad medvetenhet är nödvändig i samhället för att öka jämlikheten och motarbeta en kunskaps- och bildningsfientlig populism. Vi behöver åter satsa på bildning, alltså alla de kunskaper och erfarenheter som inte är så enkelt mätbara men som präglar en människas inställningar och värderingar. Bildning är för oss en del av individens fria utveckling. Politikens roll är att skapa förutsättningar för bildning och därmed ett samhälle som främjar enskilds fria utveckling.

Vi vill se en kulturpolitik där kommersiella intressen inte ska vara avgörande för vilken kultur invånarna i länet får tillgång till. Vi värnar om konstnärlig frihet och vill ge professionella kulturskapare möjlighet att leva på sitt arbete. Därför bör fler kulturskapare få uppdrag att arbeta med Kultur i vården. Att Region Uppsala tillämpar enprocentsregeln vid om- och nybyggnation är mycket positivt och något som vi vill värna om.

Genom att stödja projekt som regionens satsning på dans för flickor med psykisk ohälsa, satsar regionen på kompensatoriska åtgärder för jämlik hälsa. Sådana satsningar vill vi se mer av. Uppsala konstmuseum bör få ett uppdrag att arbeta med konsten i hela länet.

Musik i Upplands arrangörsutbildning för föreningar är ett exempel på en verksamhet som är mycket värdefull. Samarbetet mellan regionens kommuner och Musik i Uppland skulle kunna stärkas med inrättande av en länskonsulent för musik. Vi vill stärka förutsättningarna för ett brett och högkvalitativt musikliv. Musik i Uppland och Wiks folkhögskolan har nyckelroller här. Även intresset för dans har ökat markant i länet. Kulturnämnden bör få ett uppdrag att stärka förutsättningar för länets dans- och musikliv. Dans i Uppland och Film i Uppland har haft stor betydelse för många ungdomars kulturutövande, vilket inte minst märks på Kortfilmsfestivalen i Uppsala som arrangeras årligen med många filmer av hög kvalitet.

Regionen bidrar genom sin verksamhet "Kultur i vården" till att äldre eller ineliggande patienter får ta del av kulturupplevelser, vilket har positiv påverkan på tillfrisknandet. Vi vill göra Kultur i vården tillgänglig för fler och – efter samma princip som Fysisk aktivitet på recept – utveckla möjligheterna att skriva ut Kultur på recept. Vi vill utveckla kulturen i vården genom att använda sjukhusbiblioteken som ett nav för att skapa, visa och sprida kultur till patienter, anhöriga och personal.

Wikområdet har stort värde och stor kulturhistorisk betydelse. Wik borde lyftas fram som en viktig tillgång för natur-, kultur och bildningsverksamheten i stort men också som en möjlighet för ett utvecklat samarbete mellan regionverksamheter, till exempel Kultur och bildning, Upplandsstiftelsen, Trafik och samhälle, och mellan regionen och andra aktörer.

Gamla Uppsala museum och området kring gamla Uppsala har potential att utvecklas mer. Gamla Uppsala är även en av flera aspekter av länets historia som bör lyftas fram i ett förstärkt arbete för att utveckla besöksnäringen. Andra exempel är: bruksmiljöer i norra länet, runstenarna, de medeltida kyrkorna och Albertus Pictors målningar, folkbildningens historia och folkrörelsernas roll i demokratiutveckling (för att nämna några). Det krävs fler och större insatser från regionen för att besöksnäringen kan nå sin fulla potential. En aktiv och välmående besöksnäring är inte bara en bra källa till anställningarna för ungdomar på landsbygden men också ger bättre förutsättningar för ett rikt kulturutbud i hela länet.

I spåren av coronakrisen har det talats varmt för folkhögskolorna och deras betydelse för att människors möjligheter till utbildning och personlig utveckling. Det ska vi värna om i en tid då många kan komma att förlora sina jobb. Och för en del människor är det bildning i de estetiska ämnena som behövs för nå personlig framgång.

Wiks estetiska inriktning är oerhört betydelsefull för kulturlivet i Uppsala län. Utan alla de som gått Wiks estetiska linjer skulle det musikaliska och konstnärliga livet i länet bli mycket fattigare. Vi ser en fortsättning för Wiks estetiska utbildningar som en satsning på framtiden. Därför var den nedläggningen av de estetiska särskilda kurserna som Kulturnämnden beslutade om inför hösten 2020 mycket olycklig.

För bevarande av den estetiska inriktningen på Wik krävs att estetiska särskilda kurser på Wik återigen startar från hösten 2021. Vi vill se ett utvecklingsarbete för att främja Wiks estetiska profil, med hög delaktighet av medarbetare och kursdeltagare.

Vänsterpartiet vill:

- Satsa på kultur i vården med en miljon kronor.
- Värna och utveckla den kulturverksamhet som regionen ansvarar för.
- Ge ett uppdrag till Kulturnämnden att främja länets musik- och dansliv.
- Särskilda estetiska kurser ska ges på Wik från och med hösten 2021.

En kollektivtrafik för alla

2020 har varit ett väldigt speciellt år för kollektivtrafiken. Det torde vara det första året UL uppmanat folk att inte resa kollektivt. Men när coronapandemins effekter avtar måste kollektivtrafiken bli det självklara valet för de som inte cyklar eller går.

De utmaningar klimatkrisen medför är så stora och brådskande att vi inte kan säga att vi gör tillräckligt. Vänsterpartiet arbetar för en rättvis omställning där de som bidrar till mest utsläpp måste stå för de största förändringarna. Det avspeglas även i vår budget för Region Uppsala.

För miljöns och klimatets skull måste det vara enkelt och billigt att åka kollektivt, och därför avvisar vi förslagen om höjda biljettpriser och försämringar i utbudet i kollektivtrafiken. Istället vill vi ta steg mot ett billigare och bättre kollektivt åkande med förslag på sänkningar i biljettpriserna.

Vänsterpartiet säger nej till de blågrönas prishöjningar på kollektivtrafiken. I stället lägger vi en budget med lägre taxor och förslag på rabatterade enkelresor för pensionärer och sommarlovskort för unga. En väl utbyggd och billig kollektivtrafik i hela länet gynnar både de med lägst inkomster och klimatomställningen.

Klimatkrisen måste börja behandlas som den kris den faktiskt är. I många städer världen över har man utlyst ett klimatnödläge och för en tid sedan blev Storbritannien först med att låta parlamentet utlysa klimatnödläge. Det är hög tid för Region Uppsala att göra det samma, och vidta åtgärder utifrån det.

Vänsterpartiet vill att Region Uppsala ska erkänna att vi befinner oss i ett klimatnödläge som varar till dess att världens nationer säkerställt 1,5 graders-målet, som av klimatforskare bedöms som nödvändigt. Att vi befinner oss i en klimatkris måste avspeglas i de politiska beslut som tas. Med en offensiv klimatpolitik som grundar sig i vetenskap och satsningar som gynnar invånarna i Uppsala län kan vi tillsammans bidra till en nödvändig omställning.

Pensionärsrabatt på enkelresor

I dag finns bara ett rabatterat månadskort för pensionärer. Men många äldre eller sjukpensionärer åker inte kollektivt så ofta att det lönar sig att köpa ett kort. Dagens periodkort för pensionärer kostar 530 kr och det lönar sig bara om man åker fler än 23 enkelresor under 30 dagar. Många tar kanske bussen eller tåget ett par gånger i veckan.

För de med de lägsta pensionerna kan även mindre utgifter vara kännbara och göra att man väljer att stanna hemma i stället för att hälsa på släkt och vänner eller delta på en fritidsaktivitet. För Vänsterpartiet är det en jämlikhetsfråga att alla pensionärer ska ha möjlighet till ett aktivt liv och sociala kontakter. Därför vill vi ge pensionärerna (inklusive förtidspensionärer och förmånstagare) samma rabatt på enkelresor som ungdomar har. Detta ska införas till halvårsskiftet 2021, eller så snart det är möjligt ur ett coronaperspektiv.

Sommarlovskort för ungdomar

Sommaren 2018 fick elever från årskurs sex i grundskolan till årskurs två i gymnasiet ett avgiftsfritt UL-kort hemskickat. Det var ett resultat av Vänsterpartiets förhandlingar med den dåvarande regeringen. Enligt den utvärdering av sommarlovskortet som gjorts utnyttjades kortet av över 20 000 ungdomar i länet. Mest användes kortet av barn och unga i områden med låga hushållsinkomster, vilket pekar på att gratis kollektivtrafik på sommarlovet hade en socialt utjämnande effekt. Vänsterpartiet vill att regionen bekostar sommarlovskortet för barn och unga även fortsättningsvis.

Förbättrad landsbygdstrafik

Många som bor utanför tätorterna har inte möjlighet att cykla eller gå till arbete eller skola. Vi gör därför en riktad satsning på kollektivtrafiken på landsbygden, så att de får större möjlighet att pendla hållbart. TSN får i uppdrag att utreda och införa lämpliga linjedragningar.

Ökad framkomlighet

En väsentlig del av tiden står våra bussar still, även när de är i trafik. Trängseln som uppstår i samband med ombordstigning gör att bussarna ofta står stilla i flera minuter. Under tiden då coronapandemin har bussarnas mitt- och bakdörrarna öppnats och därmed kan ombordstigningen göras ännu snabbare och smidigare.

Det försök som gjorts med ombordstigning vid mitt- och bakdörrar bör permanentas, och den så kallade viseringen, i dagligt tal biljettkontrollen, bör övertas av kontrollanter som arbetar i par som till skillnad från förarna inte arbetar ensamma. Dessa kan också fungera som trygghetsvärdar. När pandemin till slut släpper sitt grepp om oss kommer också framdörrarna att kunna användas för ombordstigning, vilket minskar tiden för stillastående ännu mer.

Trängseln i de större tätorterna, framför allt i rusningstid, är också ett hinder för framkomligheten. Våra bussar tvingas att slåss om utrymmet med andra färdmedel, främst bilar. Stadskärnorna är inte alltid dimensionerade för en ökad befolkning och den mängd fordon som finns. Initiativ har tagits för samverkan mellan regionen och Uppsala kommun kring prioriteringar i arbetet med framkomlighet i staden, men en dialog måste föras med samtliga kommuner i regionen, och Region Uppsala ska vid behov också kunna tillskjuta medel för att underlätta framkomlighetsåtgärder.

Wienmodellen till Uppsala län

Coronakrisen har lett till stora intäktsförluster för UL. Det finns dessutom risk för att folk får nya resvanor, och fortsätter att åka bil i större utsträckning även när risken för smittspridning har avtagit. Därför är det läge att prova nya grepp för att både stärka finansieringen av kollektivtrafiken och samtidigt använder billiga priser för att locka fler att lämna bilen hemma.

Sedan år 2011 har staden Wien i Österrike erbjudit ett årskort som kostar en euro om dagen, alltså €365.

Wiens årskort är så pass billigt att väldigt många väljer att köpa det. Och då lockas de att använda kollektivtrafiken istället för att ta bilen.

Idag köper cirka 852 000 personer i Wien årskort, vilket är en ökning från 321 000 år 2011. Om man räknar in studenter och äldre som får köpa rabatterade kort, har över hälften av befolkningen ett årskort. Det finns fler årskort än bilar i Wien! Succén har gjort att insatsen har varit nästan självfinansierade, och idag står biljettintäkter för 60 % av Wiens biljetter för kollektivtrafik.

I nuläget finns det en klar fördel för UL och Region Uppsala, då försäljning av årskort är en mycket säker intäktskälla. I en tid då de som kan har dragit ner på resandet är det naturligt för folk att välja att inte köpa UL:s periodkort. Och svårigheterna att köpa enkla biljetter, när föraren inte längre kan sälja eller visera biljetterna, leder till att många åker utan att ha betalt för sig. Ett billigt årskort blir då ett tryggt alternativ för både resenärerna och UL.

Vi föreslår att Wienmodellen prövas under 2021, och att ett UL-årskort till en kostnad av tio kronor om dagen erbjuds till försäljning fram till sista juni. Priset blir då 3650 kronor (jämfört med dagens 8645 kr, eller 4950 kr för pensionärer). Eller 305 kronor som betalas via autogiro varje månad. En utvärdering ska göras i maj 2021 och beslut om fortsättning tas i TSN om ekonomin tillåter det. I framtiden vill vi utveckla modellen med en rabatt för pensionärer och förmånstagare.

Vänsterpartiet vill:

- Permanenta försöket med ombordstigning vid mitt- och bakdörrar, under hela trafikdygnet, så fort det är möjligt.
- Ta bort kravet på att förare ska visera färdbiljetter och istället införa kombinerade trygghetsvärdar/kontrollanter.
- Inför pensionärsrabatt på enkelresor redan till månadsskiftet juni/juli 2020 om det är
- Återinföra sommarlovskortet för skolungdomar i stil med kortet från 2018.
- Förbättra samarbetet med kommunerna för att öka framkomligheten för kollektivtrafiken.
- Satsa på förbättrad kollektivtrafik på landsbygden.
- Införa på prov ett UL-årskort som kostar tio kronor om dagen, och som kan delbetalas månatligen via autogiro. Detta ska utvärderas i maj 2021.

Budget 2021 och finansiell plan 2022-23 (mnkr)

Resultaträkning - netto	Budget 2020	Budget 2021	Plan 2022	Plan 2023
Verksamhetens nettokostnad	-12 007	-12 989	-13 470	-14 237
Skatteintäkter	10 234	10 853	11 364	11 902
Inkomstutjämning och generella statsbidrag	2 099	2 578	2 621	2 659
Finansnetto exkl orealiserade vinster	-282	-185	-227	-272
+/- orealiserade vinster och förluster i värdepapper	51	56	56	56
ÅRETS RESULTAT	96	313	344	108
Balanskravsjusteringar:				
+/- orealiserade vinster och förluster i värdepapper	-51	-56	-56	-56
RESULTAT ENLIGT BALANSKRAVET	45	257	288	52
RESULTAT ENLIGT BALANSKRAVET	0,4%	1,9%	2,1%	0,4%

Styrelser och nämnders anslagsramar *, **

Styrelser och nämnders anslagsramar *, **	Budget 2020	Budget 2021	Plan 2022	Plan 2023
Sjukhusstyrelsen	-7 191	-7 916	-8 098	-8 605
Vårdstyrelsen	-2 589	-2 753	-2 884	-3 050
Trafik och samhällsutvecklingsnämnden	-1 153	-1 300	-1 314	-1 341
Kulturnämnden	-114	-118	-120	-122
Fastighets och servicenämnden	-268	-267	-266	-272
Varuförsörjningsnämnden	0	0	0	0
Patientnämnden	-5	-5	-5	-6
Gemensam nämnd för kunskapsstyrning	0	0	0	0
Regionstyrelsen	-687	-629	-782	-841
Verksamhetens anslagsramar	-12 007	-12 989	-13 470	-14 237

* I budget för 2020 har en omfördelning gjorts av anslagsramarna mellan styrelser/nämnder på grund av omorganisering av Region Uppsala IT verksamhet.

** i anslagsramarna för år 2022 och 2023 finns inlagd en ökning i riks- och regionintäkter från Akademiska sjukhus som en schablon i anslaget till regionstyrelsen, (50 miljoner 2022, 200 miljoner 2023).